

Uchwała z dnia 20 maja 2003 r., III CZP 24/03

Sędzia SN Bronisław Czech (przewodniczący)

Sędzia SN Jan Górski

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku wierzycielki Lucyny L.-M. przy uczestnictwie dłużników Ireny N., Tadeusza N., Bożeny K. i Sławomira K. ze skargi na czynność komornika, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 20 maja 2003 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Rzeszowie postanowieniem z dnia 23 stycznia 2003 r.:

"1. Czy prawo wyboru komornika określone w art. 8 ust.1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882 ze zm.) wyłączone jest w przypadku egzekucji z nieruchomości,

2. czy w przypadku pozytywnej odpowiedzi sąd rejonowy, bądź okręgowy rozpoznając skargę na czynności komornika obowiązany jest na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. nakazać przekazanie sprawy przez wybranego komornika, komornikowi właściwemu ze względu na miejsce położenia nieruchomości,

3. czy w przypadku odpowiedzi negatywnej do rozpoznania skargi na czynności komornika wybranego niewłaściwego ze względu na miejsce położenia nieruchomości, właściwy jest sąd przy którym działa komornik, czy sąd miejsca położenia nieruchomości ?"

podjął uchwałę:

Prawo wyboru komornika, określone w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.), nie ma zastosowania do egzekucji z nieruchomości;

odmówił odpowiedzi w pozostałym zakresie.

Uzasadnienie

Do nieruchomości położonych w okręgu Sądu Rejonowego w Łańcucie, przy którym działa komornik, została skierowana egzekucja w celu zaspokojenia świadczenia pieniężnego. Prowadzi ją – wybrany przez wierzycielkę na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm. – dalej: "u.k.s.egz.") – komornik sądowy rewiru II przy Sądzie Rejonowym w R.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie, rozpoznając zażalenie dłużników na postanowienie oddalające ich skargę na czynności komornika, przedstawił – na podstawie art. 390 k.p.c. – przytoczone na wstępie zagadnienie prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Prawo wyboru komornika wprowadziła ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, stanowiąc w art. 8 ust. 1, że wierzyciel ma prawo wyboru komornika w granicach właściwości sądu apelacyjnego. Wynikające z brzmienia tego przepisu szerokie ujęcie prawa wyboru komornika – bez jakichkolwiek wyłączeń ze względu na przedmiot bądź sposób egzekucji – stanowi nowość w prawie egzekucyjnym, do wejścia bowiem w życie powołanej ustawy właściwość miejscową komornika określały w zasadzie wyłącznie przepisy kodeksu postępowania cywilnego, zawarte wśród norm regulujących poszczególne sposoby egzekucji.

Ustawodawca, ustanawiając omawiane prawo wyboru komornika, wprowadził jednocześnie – na podstawie art. 95 u.k.s.egz. – zmiany w księdze drugiej, części drugiej kodeksu postępowania cywilnego. Dodany został art. 759¹ k.p.c., który stanowi, że przepisy kodeksu, dotyczące właściwości miejscowej komornika, nie uchybiają prawu wyboru komornika określonego w odrębnych przepisach. Wprowadzone zostały także dodatkowe przepisy, regulujące zbieg egzekucji w razie skierowania ich do tego samego prawa majątkowego. Zgodnie z art. 773 § 1 k.p.c., w wypadku zbiegu egzekucji do tych samych rzeczy, wierzytelności lub praw, dalszą egzekucję prowadzi komornik, który pierwszy wszczął egzekucję, jednakże tego przepisu nie stosuje się do nieruchomości. Nowe brzmienie otrzymał art. 844 k.p.c., regulujący właściwość miejscową komornika w wypadku egzekucji z nieruchomości, który w § 1 przyznał wierzycielowi – mimo art. 8 ust.1 u.k.s.egz. i art. 759¹ k.p.c. – prawo wyboru komornika.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji nie znowelizowała art. 921 k.p.c., który reguluje właściwość miejscową komornika,

dotyczącą egzekucji z nieruchomości. Jednakże obecnie jest rozpatrywany w Sejmie rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, który przewiduje dodanie do art. 921 § 1 k.p.c. zdania drugiego w brzmieniu: „Wierzyciel może dokonać wyboru komornika działającego przy sadzie, w którego okręgu nieruchomość jest położona, nawet jeżeli nieruchomość nie jest położona w jego rewirze”.

Przepis art. 921 § 1 k.p.c. stanowi, że egzekucja z nieruchomości należy do komornika sądu, w którego okręgu nieruchomość jest położona. Jeżeli nieruchomość jest położona w okręgu kilku sądów, to – zgodnie z art. 921 § 2 k.p.c. – wybór należy do wierzyciela, jednakże z postępowaniem wszczętym na wniosek jednego wierzyciela połączone będą postępowania wszczęte na wniosek innych wierzycieli. W tym celu komornik, który rozpoczął egzekucję, o wszczęciu, a następnie o ukończeniu egzekucji zawiadomi komornika, do którego, stosownie do paragrafu poprzedzającego, mogłaby należeć egzekucja.

Kwestia zakresu stosowania prawa wyboru komornika w poszczególnych rodzajach i sposobach egzekucji budzi wątpliwości. W piśmiennictwie ujawniła się różnica stanowisk, czy prawo wyboru komornika przewidziane art. 8 ust. 1 u.k.s.egz. służy wierzycielowi, który zamierza skierować egzekucję do nieruchomości, zdecydowanie jednak przeważa stanowisko, że w tym zakresie wierzycielowi nie przysługuje prawo wyboru komornika, z wyjątkiem sytuacji unormowanej w art. 921 § 2 k.p.c.

Źródłem nasuwających się wątpliwości – co potwierdza także przedstawione pytanie prawne – jest relacja między art. 8 ust. 1 u.k.s.egz. a art. 921 k.p.c. Rozstrzygnięcia tych wątpliwości trzeba szukać w wykładni art. 8 ust. 1 u.k.s.egz., powiązanej przede wszystkim z art. 921, 759¹ i 773 § 2 k.p.c.

Szerokie ujęcie prawa wyboru komornika przewidzianego w art. 8 ust. 1 u.k.s.egz. nie pozwala, przy rozważaniu zakresu jego stosowania do egzekucji z nieruchomości, powołać się na dyrektywę *lege non distinguente*, skoro ustawodawca utrzymał w niezmienionym stanie dotychczasowe odrębne regulacje dotyczące właściwości miejscowej komornika. Z drugiej strony niejasny sens art. 844 § 1 k.p.c. w znowelizowanym brzmieniu, w którym wyraźnie i niezależnie od art. 8 ust. 1 u.k.s.egz. i art. 759¹ k.p.c. przyznano wierzycielowi prawo wyboru komornika w wypadku egzekucji z nieruchomości, wyklucza przyjęcie na podstawie

wykładni *a contrario*, że prawo wyboru komornika dotyczy tylko tego sposobu egzekucji.

W tej sytuacji istotnego znaczenia nabiera treść art. 773¹ § 2 k.p.c. i charakter egzekucji z nieruchomości, w której począwszy od zakończenia licytacji uczestniczy sąd (art. 987 k.p.c.). Należy podzielić interpretację, że jeżeli ustawodawca w art. 773¹ § 2 k.p.c. wyłączył stosowanie normy kolizyjnej zawartej w § 1 do zbiegu egzekucji z nieruchomości – nie dokonując jakichkolwiek zmian w dotychczasowych przepisach normujących egzekucję z nieruchomości – to uznał, iż reguły zawarte w art. 921 k.p.c. zachowały swój walor jako normy szczególne. Za taką wykładnią przemawia także proponowana nowelizacja art. 921 § 1 k.p.c. Projektowana zmiana, przyznając wyraźnie prawo wyboru komornika wierzycielowi, który zamierza skierować egzekucję do nieruchomości, może ponadto uzasadniać wniosek, że *de lege lata* wierzyciel tego prawa nie ma.

Dodatkowy argument przeciwko przyznaniu wierzycielowi przewidzianego w art. 8 ust. 1 u.k.s.egz. prawa wyboru komornika wynika ze szczegółowych regulacji dotyczących egzekucji z nieruchomości. Zgodnie z nimi, począwszy od zakończenia licytacji, wszystkie dalsze stadia egzekucji z nieruchomości należą do sądu (art. 987 k.p.c.), a ponadto sąd wykonuje wiele innych czynności w toku egzekucji z nieruchomości, jak podjęcie decyzji w przedmiocie połączenia egzekucji z nieruchomości, leżących w okręgu różnych sądów (art. 926 k.p.c.), odjęcie dłużnikowi zarządu zajętej nieruchomości i ustanowienie zarządcy (art. 931 k.p.c.), nadzór nad zarządcą nieruchomości (art. 937 k.p.c.) i czynności wymienione w art. 960 k.p.c. Prawo wyboru z art. 8 ust. 1 u.k.s.egz. dotyczy tylko komornika, a nie sądu, zatem interpretacja, w myśl której prawo wyboru komornika ma zastosowanie do egzekucji z nieruchomości doprowadziłaby do objęcia tym prawem także wyboru sądu, dokonującego – w wypadkach wskazanych kodeksie postępowania cywilnego – oznaczonych czynności w toku egzekucji z nieruchomości.

Argumentu przeciwko przyznaniu prawa wyboru komornika wierzycielowi, który zamierza skierować egzekucję do nieruchomości, dostarczają również przepisy regulujące w postępowaniu rozpoznawczym właściwość wyłączną sądu miejsca położenia nieruchomości. Przepis art. 38 k.p.c. statuuje wyłączną właściwość sądu miejsca położenia nieruchomości we wszystkich sprawach dotyczących praw rzeczowych na nieruchomości. Objęcie tych spraw właściwością wyłączną wyklucza zmianę tej właściwości umową stron (art. 46 § 2 k.p.c.), a także

wyłącza właściwość ogólną i przemienną. Zasady zakazu wyboru sądu w sprawach dotyczących praw rzeczowych na nieruchomości należy stosować także w postępowaniu egzekucyjnym, dlatego nie można ich pomijać przy dokonywaniu interpretacji art. 8 ust. 1 u.k.s.egz. Przeprowadzenie egzekucji z nieruchomości jest tak ściśle związane z sądem miejsca położenia nieruchomości, że dokonywanie rozłamu naruszałoby przepisy kodeksu postępowania cywilnego o roli sądu miejsca położenia nieruchomości.

Przedstawione argumenty prowadzą do wniosku, że prawo wyboru komornika, określone w art. 8 ust. 1 u.k.s.egz., nie ma zastosowania do egzekucji z nieruchomości.

Ze względu na przyjęte w uchwale rozstrzygnięcie, wyłączające stosowanie art. 8 ust. 1 u.k.s.egz. do egzekucji z nieruchomości, rozważenia wymaga jeszcze kwestia zawarta w punkcie drugim przedstawionego zagadnienia prawnego.

Stosownie do art. 759 § 2 k.p.c., sąd może z urzędu wydawać komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwać spostrzeżone uchybienia. W literaturze i w orzecznictwie zarysowały się jednak różnice poglądów co do tego, który sąd jest uprawniony do wydawania postanowień na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.

Pod rządami dawnego kodeksu postępowania cywilnego wyrażano pogląd, że uprawnienia nadzorcze przysługują zarówno sądowi pierwszej, jak i drugiej instancji, ale były też głosy, iż przysługują one wyłącznie sądowi pierwszej instancji. Do uzgodnienia stanowisk nie doszło pod rządami obowiązującego kodeksu, jednakże w literaturze dominuje pogląd, że nadzór na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. może sprawować tylko sąd egzekucyjny.

Należy podzielić to stanowisko, gdyż wyniki wykładni systemowej przemawiają za jego trafnością. Przepis art. 759 § 2 k.p.c. znajduje się w dziale zatytułowanym „Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności”. Umieszczony w tym dziale art. 758 określa organy egzekucyjne, stanowiąc, że są nimi komornicy i sądy rejonowe, w art. 759 § 1 został natomiast dokonany podział czynności między tymi organami, z którego wynika, że wykonywanie czynności egzekucyjnych należy do komornika z wyjątkiem czynności zastrzeżonych dla sądów. Jeżeli zatem w art. 759 § 2 mówi o sędzie, to nie sposób przyjąć, aby mógł nim być inny sąd niż wskazany w § 1 sąd egzekucyjny. Uzasadniona jest więc teza, że nadzór na podstawie art. 759 § 2 może sprawować wyłącznie sąd rejonowy.

Przedstawiona teza nie oznacza, aby sąd drugiej instancji, rozpoznający sprawę egzekucyjną na skutek wniesienia zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji, nie mógł dokonać pewnych czynności nadzorczych z urzędu. Jednakże w takim wypadku podstawą prawną tych czynności nie będzie art. 759 § 2 k.p.c., lecz przepisy określające granice kognicji sądu drugiej instancji w postępowaniu zażaleniowym. Rozpoznanie sprawy w tym aspekcie należy jednak do Sądu Okręgowego i dlatego Sąd Najwyższy odmówił udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne w pozostałym zakresie.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w uchwale.

